
NYTT OM RUNER

Meldingsblad om runeforskning

Nr. 9

1994

ISSN 0801-3756

Verksamheten vid Runverket, Stockholm

Nyfynd 1993

Under 1993 har Runverket registrerat och undersökt tre tidigare okända runstenar, tre runstensfragment och ett fragment av en blyamulett samt registrerat och preliminärt undersökt en runristad bronsamulett.

I oktober fick Runverket uppgifter om en tidigare icke registrerad runristning i ett jordfast stenblock i parken till folkhögskolan i MARKARYD I SMÅLAND. Runorna på den 90 cm höga och 70 cm breda ristningsytan är ristade i ett u-format band med öppningen nedåt. De 9–12 cm höga runorna är huggna med smala skarpa linjer. Inskriften lyder: **rui · risti : runum : iftir : hastain : brupur**, "Roe ristade med runor efter Håsten, (sin) broder". Uttrycket *rista rúnur* är unikt — och anmärkningsvärt. Konstruktionen med dativ är för övrigt endast känd i uttrycket *ráða rúnur* från några få runinskrifter.

I juli och augusti hittades tre runstensfragment vid SÖRBY GÅRD I RUNTUNA SOCKEN, SÖDERMANLAND.

Ett av fragmenten visade sig vara en del av runstenen Sö 155. Stenen är avbildad i *Bautil*, där den har nr 802, men var försvunnen, när fältarbetet inför publiceringen av Södermanlands runinskrifter inleddes på 1890-talet. 1959 påträffades stenens topp, som inte finns med på avbildningen i *Bautil*, i en åkerholme nära gården. Det nu funna fragmentet utgör delar av stenens vänstra sida med inskriftens början och slut. Fortfarande saknas emellertid en del av stenens nedre vänstra del och höger sida. Med hjälp av *Bautils* avbildning kan inskriften rekonstrueras på följande sätt: **[br]yniulfr [skiu · auk] anuntr [· rais]tu at ulf faþur sin auk : ans??? [—] almgautr [—] ehs sn[ialir : tr]ikiar**, dvs "Brynjulv, ... och Anund reste (stenen) efter Ulv, sin fader, och ... Almgöt ... raska män."

Under sökandet efter fler fragment av Sö 155 hittades i stället två fragment av den runsten vars topp hittades vid SÖRBY våren 1960. På fragmenten fanns rester av ett tiotal runor, av vilka endast få kommer att kunna typbestämmas. Granskningen kommer att ske i mörkerbelys-

ning när fragmenten har satts ihop och deras passning med varandra fastställts. Resultatet av granskningen redovisas i nästa nummer av *Nytt om runer*.

Vid arkeologiska utgrävningar under sommaren 1993 vid ALSNÖHUS I ADELSÖ SOCKEN, UPPLAND, gjordes ett fynd av en liten bronsamulett (60×14 mm). Den låg i ett omrört lager med terrasskonstruktioner ca 3 meter framför runblocket U 11. Amulettens var ristad på båda sidor med ca 6 mm höga runor och runliknande tecken (se den preliminära avbildningen). Den togs om hand för konservering och har ännu inte detaljgranskats av Runverket.

Sida a. $\frac{:\text{|||:})\text{ 'r}|\text{||}\text{ 'l}\wedge\text{t}}{\text{f}(\text{ } \text{t} \phi \text{ } * \approx *}$

Sida b. $\frac{* \text{r} \wedge \text{t} \vee \text{d} \uparrow \text{t} \text{h} \text{v} \text{,} \text{r} \text{h}}{\uparrow * * < * \text{r} \text{v} \text{y})}$

Vid arkeologiska undersökningar i KVARTERET DISA I UPPSALA påträffades sommaren 1993 ett fragment av en blyamulett (20×12 mm). Det fanns ristning bara på den ena sidan. Där står runor i två rader, på ena —]ussanctu[— ([?spirit]us sanctus), och på den andra —]lfaeto (alfa et o). Blecket är efter fyndomständigheterna preliminärt daterat till 1200-1400-tal.

Vid en arkeologisk undersökning av en medeltida gårdsanläggning (RAÄ fornlämningsnummer 595) på fastigheten Stommen på SKRAMLES UDDE I GUNNARSKOGS SOCKEN I VÄRMLAND, 2,5 mil nordväst om Arvika, påträffades en runristad sten liggande som syllsten i södra delen av en medeltida husgrund. Stenen mäter 120×120 cm, tjocklek 50 cm. Materialet är finkornig grå gnejs med utpräglad parallellskiktning och med centimeterbredda grövre granitoida inslag. Ristningsytan

är delvis kraftigt vittrad, vilket har givit en förgrovd yta, där kvartskornen står kvar, medan glimmern (biotiten) har fallit bort och lämnat gropar. Dessutom finns skador i form av sprickor, de allvarligaste nedanför inskriftens första del i utkanten av blocket.

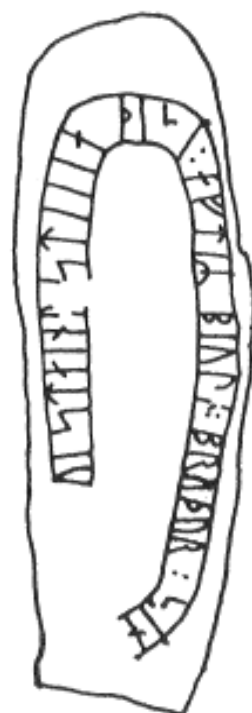
Runverkets granskning visade att runinskriften bestod av ett femtontal 8–10 cm höga runor av urnordisk typ ristade i ett rakt inskriftsband, som löper från höger till vänster. Runorna i inskriften första del var så vittrade att de inte kunde läsas med säkerhet. Av inskriftens senare del kunde runorna **farkaiō** läsas (se avritningen). För att undvika en riskabel transport kommer runstenen att tas in i lämplig lokal i Gunnarskog för rengöring, en mer ingående runologisk och konserveringsteknisk undersökning samt erforderlig konservering.

Senare delen av inskriften

𐌹𐌶𐌰𐌿𐌹𐌰𐌿

I samband med en arkeologisk utredning inför en planerad flygplats mellan Linköping och Norrköping i ÖSTERGÖTLAND påträffades hösten 1993 en runsten på LUNNEBJÖRKES ÄGOR I SKÄRKINDS SOCKEN. Vid fyndtillfället låg runstenen med ristningsytan vänd uppåt och var till stor del täckt av lavar och mossa. Runstenen påträffades i sekundärläge men har sannolikt varit rest i närheten och intill den äldre väg som ännu kan iakttagas. Runstenen står nu rest omedelbart norr om denna.

Materialet i stenen är mycket grovkornigt och linjerna i ristningen är mycket grunt huggna och på vissa ställen inte ens synliga. Inskriften lyder: **uistain rsti ??a þ?s? : aftir biurn : brupur : sin**, "Visten reste denna sten(?) efter Björn, sin broder".

Det löpande arbetet vid Runverket

I fråga om fältarbete har ett femtiotal runstenar rengjorts, lagats och målats. Även detta år har hundratals av Riksantikvarieämbetet kontrak-

terade runstensfaddrar varit till stor hjälp med att klippa gräs och sly och utöva tillsyn över omkring ett tusen runmonument.

Inom serieverket *Sveriges runinskrifter* fortgår arbetet med de opublicerade inskrifterna på norra Gotland och i Hälsingland liksom med nyutgåvor av inskrifterna på Öland och i Östergötland.

Ett arbete att med ekonomiskt stöd från det Nordiska ministerrådet arbeta fram en standardiserad internationell teckenkod ("ISO 10646-standard") för digital hantering av runtecken har påbörjats med deltagande från Danmark, Norge, Sverige, England och Tyskland.

Under året påbörjades också planeringen av en utställning om medeltida runor i Norden i Medeltidsmuseet i Stockholm jämte en bok om detta ämne i anslutning till utställningen (se nedan).

Avdelningsdirektör Helmer Gustavson
Runverket vid Riksantikvarieämbetet